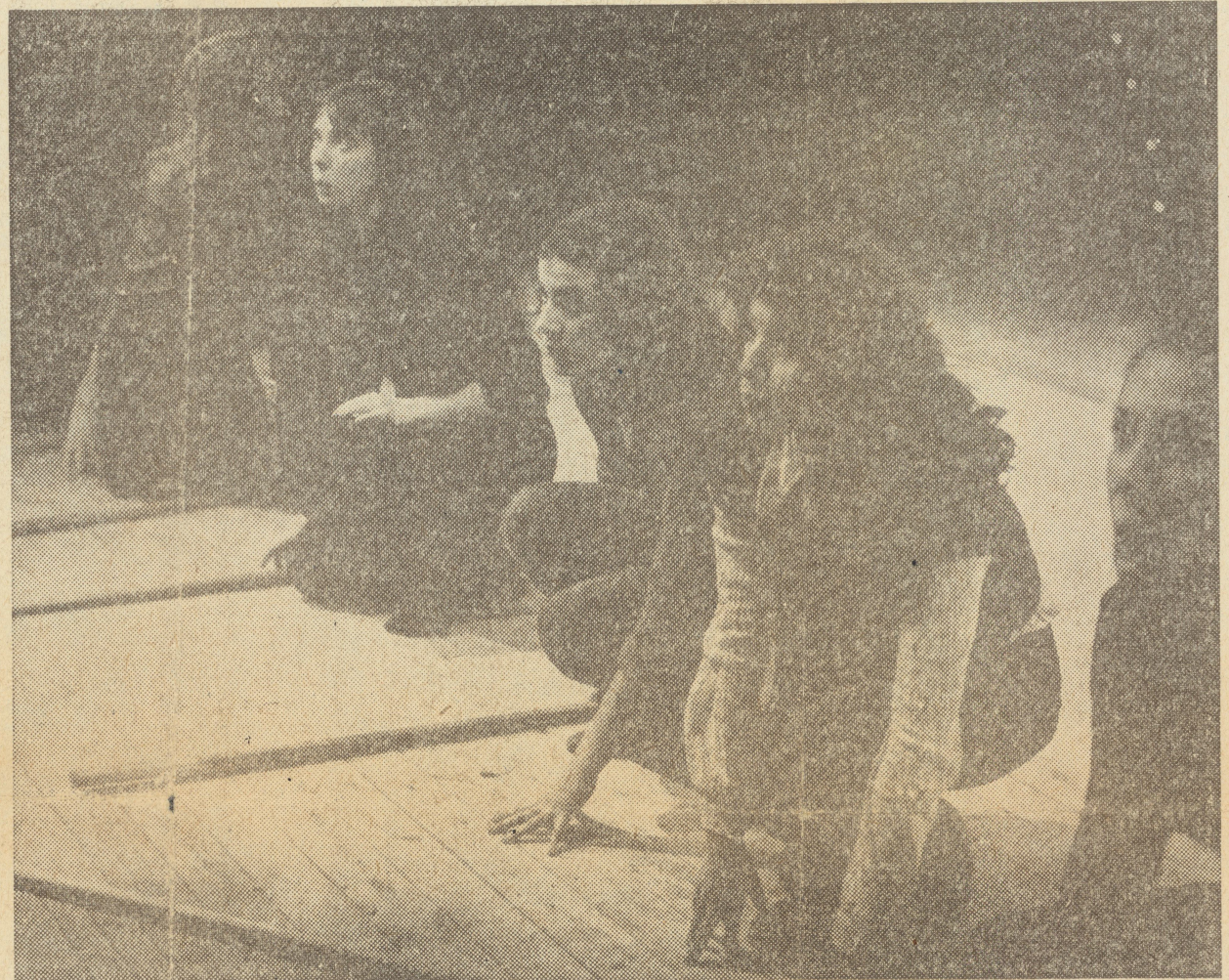

TRAGEDIE greckie były pisa-
ne na teatr ogromny. Wysta-
wiano je pod gołym niebem,
w blasku słońca, wobec amfiteatru,
wbudowanego w ziemię, wtopionego
w powietrze, poszerzonego o cały
widnokrąg. Siłą tej tragedii było
SLOWO poety, współmierne do ta-
kiej scenerii, wsparte ze strony wi-
dzów wiarą i znajomością mifów.
Grecy, którzy pierwsi usłyszeli ze
sceny skargę Antygony, znali do-
kładnie dzieje Labdakidów i na-
prawdę wierzyli, że odmawiając
zwłokom pogrzebu, skazuje się du-
szą zmarłego na wieczną poniewier-
kę.

Jako arcydzieło „Antygona” So-
foklesa jest dziełem wielu znaczeń
i można je rozumieć na różne spo-
soby. Tradycyjna interpretacja wi-
dzi tu starcie racji moralnych z ra-
cjami stanu. Takie odczytanie za-
kłada w istocie nieuchronny, im-
manentny konflikt między polityką
a moralnością, konflikt, którego o-
fiarą pada Antygona. Można jed-
nak spojrzeć na sprawę inaczej: ja-
ko na konfrontację dwu modeli
władzy. Antygona, córka królewska
i narzeczona przyszłego króla — to
potencjalna współwładczyni. Jej
postępowanie podyktowane jest
konceptcją władzy odmienną od tej,
jaką reprezentuje Kreon. Antygo-
na, jako przewodniczka i opiekunka
niewidomego ojca przeszła przez
mękę, zna smak poniewierki, zna
też historię swego rodu i jego przy-
wary: pychę, gwałtowność, okru-
czeństwo, które były istotnymi prze-
słankami losu Labdakidów i jej
własnego, smutnego losu. Następca
Edypa na tronie tebańskim, wuj
Antygony, Kreon zachowuje się do-
kładnie tak samo, jak zachowywał
się Edyp u szczytu chwały. Kreon
zapowiada z góry, że będzie *auto-
kratą, jak byli przed nim królowie*
(cytuje przekład L. H. Morstina).
Utwierdziwszy się u władzy od ra-
zu nadużywa swych uprawnień, wy-
mierzając martwemu winowajcy
karę, która jest podyktowana nie
interesem publicznym, lecz zacie-
trzewieniem i okrucieństwem wład-
cy. Jest niesprawiedliwy i nieuludz-
ki, a gdy Antygona czynnie wystę-
puje przeciwko tej nieuludzkości,
Kreon zacina się w swej pysze i
rozpętuje ciąg nieszczęść, które
ostatecznie ugodzą dotkliwie w nie-
go samego. Aktualny władca, Kreon
autokrata-okrutnik gwałci nor-
mę moralną. Potencjalna współ-
władczyni, Antygona, występuje ja-
ko strażniczka tej normy. Antygo-
na ginie, ale jej śmierć jest, a przy-
najmniej może być zwycięstwem,
jeśli Kreon pod wpływem dozna-
nych nieszczęść pojmie swój błąd i
zmieni styl władzy. O tym właśnie
mówią ostatnie słowa, jakimi Chór
zamyka tragedię: *Kłęski nawet w
późnym wieku nauczą ciebie rozu-
mu, człowieku.*

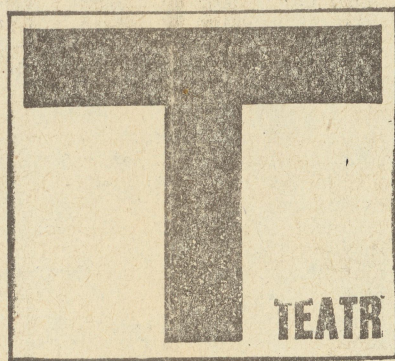
W „Antygonie”, jak we wszelkiej
prawdziwej tragedii, dokonuje się
waloryzacja cierpienia, jako czyn-
nika ewolucji moralnej. Potrójna
śmierć: Antygony, Hemon i królo-

Sclerają się nie postawy i racje, lecz nastroje i wybuchy uczuć

Fot. Leonard DUDLEY

wej Eurydyki zyskuje status ofiary.
Dzięki tej ofierze może dokonać się
zasadnicza zmiana w postaci Kreo-
na i Chóru, to znaczy czynników,
decydujących o stosunkach w spo-

MINI ANTYGONA

ANNA TATARKIEWICZ

leczeństwie, które stało się widow-
nią tragicznych wydarzeń. Przy ta-
kim ujęciu Antygona to człowiek
młody, ale dojrzaly — świadomy
czego chce i do czego dąży. I sprą-

wa między Antygona a Kreonem to
sprawa między dorosłymi,
przy czym Antygona mimo
młodego wieku przewyższa swego
antagonistę dojrzałością wewnętr-
zną.

W salce (uroczej) świeżo otwar-
tego Teatru „Małego” w Warszawie
pokazano Antygonę w mini spód-
niczce, przykrawając cały problem
do wymiarów „młodzieżowych”.
Przedstawienie jest bardzo pomy-
słowe i efektowne, ale właśnie dla-
tego nie należy ulegać łatwej fasy-
nacji jego urokami, lecz zastana-
nowić się trzeźwo nad treścią,
zamkniętą w tak sugestywnej for-
mie.

Nowy przekład Stanisława Heba-
nowskiego gładko wpada do współ-
czesnego ucha, ale jest to przekład
na język nie poezji, lecz publicysty-
ki. Protagonisci przerzucają się slo-
ganami: *Tylko dyscyplina i kar-
ność ratują ludzi. Nie bądź tak
pewny, że zawsze masz rację.*
Fragmety, które żadną miarą nie
kwalifikują się na publicystykę, jak
inwokacja do Afrodyty czy Dionizo-
sa — brzmią banalnie i drętwo.
Mocne efekty muzyczno-wokalne
podnoszą temperaturę emocjonalną
dynamicznej śpiewogro-pantomimy,
w której ścierają się nie postawy i
racje, lecz nastroje i wybuchy
uczuć. Kreon w interpretacji Ada-
ma Hanuszkiewicza to król-ojciec,
osycylujący między poirytowaną apo-
dyktycznością a „kumplostwem”.
Utalentowana debiutantka Anna
Chodakowska jako Antygona wy-

dożywa z siłą nie sprawę sumie-
nia, lecz emocjonalny stosunek do
brata (tak emocjonalny, że chwila-
mi można żywić wątpliwości co do
charakteru tych uczuć, wyrażają-
cych się m. in. obejmowaniem i ca-
łowaniem zwłok). Chór, który u So-
foklesa jest Chórem ludzi „czcigod-
nych”, wyrażających i kształtują-
cych opinię publiczną — tu stano-
wi gromadę młodzieży (studenci
PWST) trochę zbuntowanej, a prze-
de wszystkim rozbrykanej, dla któ-
rej bunt jest formą ryzykownej za-
bawy, umiejscówionej prywatką ku
czci Dionizosa. Ostatecznie Antygo-
na i Hemon odchodzą w śmierć jak
w psychodeliczne święto, przy czym
ta nekrosielanka oczywiście nic nie
zmieni w porządku opuszczonego
przez nich świata.

Opowiadając się przeciwko Kre-
onowi — Adam Hanuszkiewicz za-
deklarował się (chyba) jako zwol-
nik krytycznych uwag i rad. A gdy-
by tak z tym samym zespołem na
tej samej scenie wystawić „Anty-
gonę” w wersji „tylko dla doros-
łych”, odwołując się nie do łatwych
wzruszeń, lecz do wrażliwości
etycznej widowni?... Byłby to arcy-
ciekawy eksperyment dla widzów, a
zarazem świetny trening dla mło-
dych wykonawców, którzy w rze-
czywistym życiu na pewno kierują
się nie tylko odruchami emocjonal-
nymi.

Sofokles: Antygona. Tłumaczenie
Stanisław Hebanowski. Reżyseria —
Adam Hanuszkiewicz. Muzyka — Ma-
ciej Małek. Teatr „Mały”. Premiera
11.I.1973 r.)